

## ЕКОЛОГИЧНИТЕ ПАРТИИ И ДВИЖЕНИЯ В ОБЕДИНЕНА ЕВРОПА

Васил Къдринов

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

**Abstract.** Статията представя развитието и ценностите на екологичните партии и движения в Европа в контекста на световното осъзнаване на заплахите пред човечеството, възникнали с разрастването на екологичната криза. Очертани са различията в политическите приоритети на „зелените“ в Западна и Източна Европа и необходимостта от социалдемократизиране на екологичните политики в България.

*Keywords:* green political values, Europe, social democratization

### 1. Времето на „зелените“

Времето на „зелените“ настъпва в края на 60-те години на XX век, когато в резултат на индустриализацията и нарастването на населението световните ресурси започват да се изчерпват, а в много райони на света екологичните проблеми се задълбочават. Човешката популация достига 3 милиарда души през 1960 г. През 1962 г. Мъри Букчин издава книгата си „Нашата синтетична околна среда“, а списание „Ню Йоркър“ публикува „Тиха пролет“ на Рахел Карсон, която с решителната си критика на неконтролираното използване на пестициди предизвиква революция в общественото мнение. През 1968 г. на политическата сцена излиза следвоенното поколение, което заявява претенциите си в студентските вълнения в САЩ и Западна Европа, а астронавтът Уилям Андерс фотографира от борда на „Аполо 8“ изгрева на Земята над лунната повърхност – историческа снимка, която помага да осъзнаем колко малка е нашата планета на фона на Космоса. През 1970 г. американският сенатор Гейлорд Нелсън предлага да се чества 22-ри април като *Ден на Земята*, което оттогава се превръща в традиция не само в САЩ, но и в 175 страни в целия свят. През същата 1970 г. американският Конгрес приема закони за чистотата на въздуха и за националната екологична политика. Две години по-късно в Нова Зеландия се учредява първата в света екологична партия – Партията на ценностите. През 70-те години в Западна Германия възникват стотици екологични групи. На 12-и януари 1980 г. в Карлсруе е учредена германската партия „Зелените“, която прокламира четири стълба на своята политика: *социална справедливост, екологично благоразумие, гласуване демокрация, ненасилие*.

През 1983 г. партията спечелва 5.7% от гласовете на федералните избори и 27 места в Бундестага. Днес, 40 години по-късно, същата партия има 68 места в Бундестага, 14 – в Европейския парламент, и министър-председател (в коалиция със социалдемократите) на 10-милионната германска провинция Баден-Вюртемберг.

## 2. Екологичните движения

На 21-ви март 1971 г. генералният секретар на ООН У Тан говори за „космическия кораб Земя“, за значението на екосистемите за нашия живот и задължението ни да ги опазваме. През следващата година в Стокхолм се провежда Конференция на ООН за човешката околна среда, в нея участват представители на 113 държави, 19 международни агенции и повече от 400 международни и неправителствени организации. Конференцията поставя началото на модерното осъзнаване на глобалните екологични проблеми. На нея е приета Стокхолмската декларация за околната среда и развитието<sup>1)</sup>. Принципите на тази декларация са развити и допълнени по-късно на конференцията на ООН по околната среда и развитието в Рио де Жанейро през 1992 г. и стават политическа програма на разрастващото се екологично движение. Членовете на възникващите „отдолу“ т.нар. *грасруутс екологични организации* организират срещи, поставят информационни табла и разпространяват плакати, мобилизират гражданите за кампании за изпращане на писма до властите, организират внезапни големи демонстрации, говорят с минувачите или обикалят и разговарят с хората „от врата до врата“, настояват пред тях да изразят мнението си пред властите и медиите, събират пари от множество дарители с малки дарения, за да ги използват за политически кампании, апелират към избирателите да гласуват, събират подписи под петиции, използват социални мрежи в интернет, за да организират виртуални общности. Екологичното движение е разнообразно по състава си и включва учени, професионалисти, отделни граждани, граждански организации, религиозни лидери, политици, индивидуални адвокати. В българския език през последните години за участниците в екологичните движения са се наложили наименования като: „природозащитници“, „зелени“, „еколози“; при това определянето на някого като „еколог“ не се свързва непременно с придобита професионална квалификация по екология, а може да бъде използвано и за назоваване на непрофесионалист – участник в екологично движение.

Основни теми на екологичните движения са опазването на природата, общественото здраве и защитата на човешките права. Еколозите разглеждат човечеството като участник в екосистемите, застъпват се за устойчиво управление и използване на природните ресурси и защита на околната среда чрез реформи в обществената политика и промени в стила на индивидуално поведение.

Екологичните движения са разнообразни и по мащаба си – някои са международни, действащи на няколко континента, други са национални, трети – местни. *Грийнпийс* („Зелен мир“) възниква през 1970 г. във Ванкувър, Канада като движение за мир и антиядрени протести, а по-късно разширява дейността си и по други теми – като защита на океаните чрез създаване на глобална мрежа от морски резервати, защита на съхранените вековни гори в световен мащаб, създаване на бъдеще, свободно от токсични вещества, насърчаване на социално и екологично отговорни земеделски практики. Днес организацията има офиси в над 40 страни, координационен офис в Амстердам и над 2.8 милиона дарители, които осигуряват финансовата ѝ независимост от правителствата, политическите партии и бизнеса. В България Грийнпийс се застъпва за отказ от ядрената енергетика поради опасните ѝ радиоактивни отпадъци.

Датското дружество за защита на природата е основано през 1911 г. в Копенхаген, през 1925 г. получава статут на национална организация, а днес има 140 000 членове, ангажирани със защита на биоразнообразието, подобряване на екологичното законодателство, зачитане на природната среда при общественото планиране и публичен достъп до природните ресурси.

В Щутгарт, Германия, повече от 50 000 души демонстрират през 2010 г. срещу мащабен проект за модернизация на железопътната инфраструктура, засягащ зелената система. В града се създава местно екологично движение, противопоставящо се на проекта. През 2013 г. в Истанбул хиляди граждани окупират парка Гези, за да съхранят дървета от изсичане. Само за няколко дни протестът се разраства в много турски градове и от екологичен прераства в протест срещу авторитарното управление на правителството.

В България са активни националното движение „Екогласност“, движението „Граждани за Рила“, гражданската инициатива за запазване на Морската градина във Варна, коалицията „За да остане природа в България“, Гражданската инициатива за чист въздух в Стара Загора, сдружението „Живот за Крумовград“, „Граждани за зелена София“, инициативата за чисто Средногорие, Гражданска коалиция за Пловдив, Движение с екологична насоченост – ДЕН, в Ямбол и др.

Екологичните движения поддържат демокрацията жива, мобилизират гражданите за активни действия за защита на местни общностни интереси и общочовешки ценности. Тези движения възникват спонтанно, нямат йерархична и бюрократична структура, базирани са на консенсусни начини за взимане на решения и на безвъзмездно и доброволно участие. Това са фактори за тяхната виталност, но същевременно допринасят за ограничената им ефективност в случаи, когато е налице необходимост от промяна на политиката в дългосрочен план.

### 3. „Зелените“ партии

Самоорганизирането в „зелена“ политическа партия дава възможност на членовете ѝ за преследване на по-дългосрочни и комплексни политически цели. 70-те години на XX век са време на учредяване и развитие на „зелени“ партии в страните на Западна Европа. В Източна Европа този процес закъснява с две десетилетия поради комунистическите диктатури, които и до днес налагат своя посттоталитарен отпечатък върху политическите процеси в тази част на континента.

Вътрешната организация на „зелените“ партии обикновено включва гаранции за вътрешнопартийната демокрация и недопускане на вождизъм, съпредседатели на партиите в повечето случаи са мъж и жена с ограничен във времето мандат, а на партийните форуми се водят дълги и свободни дискусии. Кандидатите за участие в национални и европейски избори се определят чрез предварителен вътрешнопартиен вот.

През 2013 г. „зелени“ партии участват в коалиционни правителства в Дания и Швеция; в Белгия, Швейцария, Австрия и Германия – в правителства на провинции, а в различни страни на континента „зелените“ партии имат общо 217 депутати. Парламентарната група „Зелени“ / *Европейски свободен алианс* е представена с 59 депутати в Европейския парламент.

#### 3.1. Общи ценности

Пер Гартон в статията си *Какво мислят „зелените“ партии* констатира 14 базови „зелени“ принципа, които повечето „зелени“ партии споделят<sup>2)</sup>. Устойчивата икономика според анализа на Гартон се разбира от „зелените“ като отказ от рисковата ядрена енергетика, подкрепа за органичното земеделие, насърчаване на релсовия транспорт за сметка на автомобилния, утвърждаване на принципа „Замърсителят плаща“. Ненасилието за „зелените“ означава разоръжаване, подкрепа за военни интервенции само с мандат на ООН, ограничаване на търговията с оръжия. Екологичното благоразумие включва ограничаване на генномодифицираните организми (ГМО) и опасните химикали, както и принципа на предпазливостта. Социалната справедливост екологичните партии свързват с гарантиране на минимален доход за всеки гражданин. Въпреки че подкрепят представителната демокрация, те са неудовлетворени от нея и настояват за повече директна демокрация. Глобалната солидарност е ценна за голяма част от тези партии, като много от тях са против офшорните зони и за въвеждане на данък върху международните финансови трансакции. Според тях качеството на живота не трябва да се свързва с неограничена консумация на материални блага, а биологичното разнообразие и правата на животните трябва да бъдат защитавани. Повечето „зелени“ програми се противопоставят на всички заплахи за индивидуалните свободи и държат на правата на националните малцинства и мигрантите, а също и на културното мно-

гообразие. Мнозинството от тези партии подкрепят свободната търговия, но с екологично и социално мотивирани ограничения. Независимостта „зелените“ свързват с насърчаване на малкия бизнес и кооперациите като алтернатива на държавната и частната собственост<sup>3)</sup>.

Налице са три основни ценностни полета, които са свойствени за „зелените“ партии. Специфична ценност за тях, която ги отличава от всички останали, е значението, което отдават на защитата на околната среда, природата и планетата Земя. Със своята привързаност към свободата, демокрацията, човешките права и ненасилието „зелените“ са близки до либералните партии, а социалната справедливост, на която държат, ги сродява със социалдемократията.

### 3.2. Идейни различия

Споменатите три ценностни полета са в основата на успеха на „зелените“ партии в Западна Европа да заемат достойно място на политическата сцена в своите страни. Разбирането, че без демокрация и социална справедливост защитата на околната среда е слабо ефективна или невъзможна, прави техните усилия за съхраняването на нашия дом – планетата Земя, по-резултатни. За съжаление, такъв комплексен политически подход не се наблюдава при повечето от „зелените“ партии в Източна Европа, които са фокусирани най-вече върху природозащита и пренебрегват социалните проблеми, свързани с нея. Анализ на този проблем на българската обществена сцена прави Ивайло Дичев в статията си „Екопарадокс“. Той обръща внимание на егоизма и нарцисизма на новите градски екоелити в България<sup>4)</sup>. Дали те ще съзрeят и ще поемат пътя на западните „зелени“ – път на чувствителност не само към природата, но и към социалната справедливост, предстои да покаже бъдещето. В това отношение е сериозна необходимостта от повече съвместни общоевропейски акции и политически кампании на „зелените“ партии на континента, за да могат западните „зелени“ активисти да започнат да разбират по-добре проблемите на Изток, наследени от половинвековните комунистически тоталитарни режими, а източните „зелени“ да възприемат западните ценности на обвързване на защитата на природата с каузите на социалната демокрация.

### 3.3. Европейската зелена партия (ЕЗП), политики на „зелените“ в Европейския парламент

ЕЗП е паневропейска партия, учредена през 2004 г., в която първоначално членуват 34 национални партии от Европа, а днес включва 39 партии със статут на членове и 7 партии със статут на наблюдатели. Наблюдатели са и Федерацията на младите европейски „зелени“ и Европейската мрежа на „зелените“ пенсионери. Манифестът на ЕЗП „Зелен нов договор за Европа“ за изборите за Европейски парламент през 2009 г. очертава основните политически идеи на партията<sup>5)</sup>.

„Зелените“ евродепутати в Европейския парламент следват целите на своя манифест, като влияят на политиката на ЕС чрез внасяне на резолюции в ЕП, изказвания на пленарни сесии, работа като докладчици по определени теми в парламентарните комисии, организиране на обществени изслушвания в парламента, задаване на парламентарни въпроси до Европейската комисия и Европейския съвет, участие в парламентарни делегации и мисии за установяване на факти, подкрепа за петиции на граждани, изпратени до ЕП, гласуване на състава на Европейската комисия.

Върху политическите процеси в Европейския парламент влияят и малки групи граждани, които не принадлежат нито към „зелените“ партии, нито към традиционните екологични движения (някои от които са вече издържани финансово от Европейската комисия и са загубили гражданския си характер). Тези групи граждани се обединяват за действие по конкретен екологичен проблем и оказват натиск върху европейските институции за решаването му чрез кампании, протести или петиции. Акциите им са израз на жизнеността на гражданското общество в Европа.

### **5. Идеи на европейските „зелени“ за преодоляване на кризата в ЕС**

В резолюцията си от ноември 2012 г. *„Какво следва за Европа? Повече съюз за ЕС“*<sup>(6)</sup> Европейската зелена партия очертава идеите и предложенията си за изход от икономическата, социалната и политическата криза, обхванала Европейския съюз. Европейските „зелени“ подчертават, че кризата се дължи на неуспеха на ЕС да предприеме следващите решителни стъпки по пътя на демократичния процес, социално-икономическата кохезия и социалната справедливост. Като най-важно и ключово решение, на което държат, те посочват необходимостта от постигането на политически (федерален) съюз, базиран на кратка конституция (която да замени Лисабонския договор), приета чрез общоевропейски референдум. Тази им позиция ги обединява с останалите политически движения на европейски федералисти и ги дистанцира от тенденциите на „ренационализация“ в европейската политика, съпътствани от национализъм и популизъм, подкопаващи европейската глобална солидарност. Настояват за съюз между гражданите, гражданското общество, профсъюзите, социалните движения, отговорния бизнес и прогресивните политически сили, който да изведе Европа от кризата и да преодолее националистическите и популистките тенденции. Активната солидарност, социалният прогрес и демократичната отговорност според тях трябва да бъдат в основата на европейския проект. Реформата на ЕС следва да се извърши чрез избор на Конвент или Учредително събрание, които да изработят конституция, или чрез придаване на конституционна роля на Европейския парламент, който предстои да бъде избран през 2014 г. За тези избори ЕЗП предлага въвеждането на трансевропейски избирателни листи. Според „зелените“ демократичният дефицит в

ЕС трябва да бъде преодолян чрез предоставяне на правото на Европейския парламент на законодателна инициатива и разширяване на неговите права да се произнася като пълноправен участник по всички въпроси в процеса на вземане на решения в ЕС.

Според ЕЗП директната демокрация трябва да бъде укрепвана чрез инструменти за участието на гражданите. Европейската гражданска инициатива е стъпка в тази посока, но нейните процедури следва да се опростят. Строги регулации се налага да бъдат въведени, за да се осигурява прозрачност, да се предотвратява конфликт на интереси и да се възпира „плениването“ на европейските институции от корпорациите. Компании, опериращи в офшорни зони, трябва да загубят достъпа си до обществените поръчки, а на международните финансови трансакции е необходимо да се наложи данък, приходите от който да влизат в бюджета на ЕС. Той би следвало да бъде социален съюз, гарантиращ социалната справедливост, солидарност и минимално ниво на социална защита за всички европейци, използващ общи инструменти за борба с бедността.

Според резолюцията на ЕЗП гласът на свободата и човешките права в Европа трябва да бъде по-силен. ЕС следва да бъде по-ефективен в защитата на върховенството на закона, свободата, човешките права, включително социално-икономическите и екологичните права. Хартата на основните права на ЕС трябва да покрива по широк кръг от права и граждански свободи, включително правата на гражданите на трети страни. Европейската агенция за основни права следва да бъде овластена да наблюдава спазването на фундаменталните ценности на ЕС от страните членки, а процедурите на системата от санкции трябва да бъдат променени така, че санкциите да станат лесно приложими.

Тези идеи за изход от кризата на ЕС конституират европейските „зелени“ като отговорна и демократична проевропейска, лявоцентристка партия.

## **6. Българските „зелени“**

Зелена партия е учредена в България през 1989 г., а през 2008 г. се учредява партия „Зелените“. И двете партии, които нямат съществени идейни различия, са членове на ЕЗП. Препятствие за сътрудничеството между тях е миналото колабориране на Зелената партия с Българската социалистическа партия (наследница на тоталитарната БКП), която „Зелените“ с основание считат за нереформирана. Възможно е смяната на поколенията да доведе до сближаване и единодействие на двете партии, което би било предпоставка за по-добър електорален успех, тъй като разчитат на един и същ и все още тесен кръг от избиратели.

„Зелените“ в България проявяват идейна ограниченост, като свързват своите политически инициативи и послания най-вече с теми, отнасящи се до биологичното разнообразие, защитата на националните и природните паркове и Натура-зони, ядрената енергетика и възобновяемите енергийни източници,

генномодифицираните организми и в известна степен – директната демокрация. Това ги обрича да получават подкрепа най-вече и само от средите на младите интелектуалци от градовете.

Социалната справедливост, борбата с бедността, правата на работниците, защитата на общественото здраве от индустриални замърсявания, укрепването на представителната демокрация, защитата на целия спектър от човешки права, борбата с корупцията са теми, по които българските „зелени“ все още нямат достатъчно очертани и популяризирани позиции. Отстояването предимно на ценности, свързани преди всичко със защита на природата, и пренебрегването на социалдемократическите ценности, прави „зелените“ в България да изглеждат в очите на широката публика все още недостатъчно надеждни, за да бъдат подкрепени да участват в управлението на една страна, в която понастоящем на практика няма леви и лявоцентристки партии и политики и която освен от съхраняване на прекрасната си природа се нуждае и от честни политици, застъпващи се за социалдемократическите ценности.

Продължаващото масово напускане на млади хора от България е знак, че ако искат да играят сериозна роля в българското общество, „зелените“, без да изоставят традиционните си природозащитни политики, следва да се социалдемократизират.

## БЕЛЕЖКИ

1. Посланията на Стокхолмската декларация са повратен момент в разбирането на хората за тяхната планета:

*„Човекът има фундаменталното право на свобода, равенство и адекватни условия на живот в една качествена околна среда, която позволява живот, изпълнен с достойнство и благополучие. Той поема тържествена отговорност да защитава и подобрява състоянието на околната среда за настоящите и бъдещи поколения.“*

*„Природните ресурси на Земята, включително въздухът, водата, земята, флората и фауната и особено представителни места на естествените екосистеми, трябва да бъдат запазени за днешните и бъдещите поколения чрез внимателно планиране и управление.“*

*„Капацитетът на Земята да произвежда жизнени възобновяеми ресурси трябва да бъде съхраняван и доколкото е възможно, възстановяван и подобряван.“*

*„Човекът има специална отговорност да съхранява и мъдро да управлява наследството от дивни растителни и животински видове и техните хабитати, които сега са сериозно застрашени от комбинация от различни фактори. Консервацията на природата, включваща дивия живот, трябва следователно да придобие важност при планирането на икономическото развитие.“*



*„Невъзобновяемите ресурси на Земята трябва да се експлоатират по начин, който елиминира опасността от тяхното бъдещо изчерпване и осигурява споделяне от всички хора на ползите от разработването на запасите.“*

*„Изпускането в околната среда на токсични или други субстанции и освобождаването на топлина в количества, които надхвърлят капацитета ѝ да ги пеработва безвредно, трябва да бъде спряно, за да се предотврати сериозна и непоправима вреда върху екосистемите. Борбата на хората от всички страни срещу замърсяванията трябва да бъде подкрепяна.“*

*„Икономическото и социалното развитие са от жизненоважно значение за осигуряване на благоприятна жизнена и работна среда за човека и за създаване на такива условия на земята, които да подобряват качеството на живот.“*

*Report of the United Nations Conference on the Human Environment, Stockholm 1972. <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=97&ArticleID=1502&l=en>*

15.06.2013 г.

2. Гартон посочва следните базови принципи, споделяни от повечето „зелени“ партии:

*Устойчива/циркулираща икономика; Равенство на половете/феминизъм; Ненасилие; Екологично благоразумие; Социална справедливост; Демокрация на участието/гласуване демокрация; Международно сътрудничество; Глобална солидарност; Качество на живота, не количество; Човешки права/свобода; Биологично разнообразие; Културно разнообразие; Честна търговия; Независимост.*

Gahrton P. Ed., *Is There a Need for a Green Ideology?* (2008). COGITO- The Swedish Green

Think Thank, 102 с.

3. Пак там , с.102 – 108.

4. Ивайло Дичев отбелязва: *„Опасността е в това, новите градски екоелити да развият едно специфично презрение към „простациите“, да ги напътстват покровителствено за това, как точно следва да развият природата. Подобно капсулиране прави невъзможна масовата подкрепа за екокаузите, а и влиза в дълбоко противоречие с хуманистичния заряд на тази идеология, която наместо в грижа за цялото се обръща в егоизъм, в един вид потребителски нарцисизъм. На други места по света срещу тази тенденция се изправя една по-лява версия на екологичното гражданство: наместо да се „учат“ местните хора как по-добре да комерсиализират природата, активистите се опитват да се вслушват в техния начин на отнасяне с нея, в техните специфични проблеми“.*

Дичев И. Екопарадокси // Дневник. 2013 г.

[http://www.dnevnik.bg/analizi/2013/01/31/1993174\\_ekoparadoksi/](http://www.dnevnik.bg/analizi/2013/01/31/1993174_ekoparadoksi/) 15.06.2013 г.

5. Европейската зелена партия посочва в манифеста си от 2009 г.:

**„Зелените“ са за отговорна Европа.** ЕС следва да защитава социалните системи и условията на труд от натиска на ожесточената и нерегулирана конкуренция както в Европа, така и извън нея. Икономическите интереси не трябва да се поставят пред правата на човека и гражданските права.“

„Доминиращата неолиберална идеология в Европа е установила система, в която интересите на малка група от хора се поставят пред общото благополучие на гражданите ѝ. Те поставиха на преден план печалбата от замърсяващите индустрии за сметка на околната среда и общественото здраве. Мантрата за конкурентоспособност и растеж се използва с цел понижаване на социалните стандарти и влошаване на условията на труд. Неолибералното мнозинство в Европейския парламент, Съвета и Европейската комисия носи вина за огъването пред исканията на индустриалните лобита, поставяйки краткосрочната печалба пред общия интерес.“

**„Нуждаем се от революция в областта на ресурсите,** за да преустановим настоящата свръхексплоатация и разрушаването на околната среда. Ако продължим да опустошаваме своите природни ресурси, които не са неизчерпаеми, след 25 години ще са ни необходими 2 планети, за да поддържаме начина си на живот.“

„Ако искаме да избегнем опасните изменения на климата, трябва сериозно да намалим емисиите на парникови газове.“

**„Възобновяемата енергия следва да бъде в центъра на европейската енергийна политика... Ядрената енергия не може да бъде част от решенията на проблема с измененията на климата.“**

„Замърсяването на околната среда вреди на общественото здраве, което, на свой ред, се отразява отрицателно на обществата и икономиките. ЕС трябва да направи повече за премахването на тези заплахи, независимо дали става въпрос за пренасяни чрез водата или въздуха, шум, токсични вещества или разпространението на болести. ЕС трябва да сложи край на загубата на биологично разнообразие в Европа и останалия свят.“

**„Зеленият“ нов договор призовава за масови инвестиции** в образованието, науката и изследователската дейност в областта на „зелените“ технологии, насочени към бъдещето, които поставят Европа в предната редица на световната икономическа революция.“

**„Зелените“ искат да укрепят правата на работниците.** Европейският съюз страда от силна липса на баланс. Той е разработил модерни правила за търговска конкуренция, но трудовото законодателство и социалните права са оставени на заден план.“

**„Никой не трябва да страда от унижението на бедността.** „Зеленият“ нов договор има за цел да премахне все по-широката пропаст

между богатство и бедност и да гарантира минимален стандарт на живот за всички европейци. “

**„Европа трябва да слуша и гласът на всеки трябва да бъде чул. „Зелените“ искат да реформират ЕС, така че той да се превърне в демокрация с истинско активно участие на гражданите. Тъй като е единствената институция на ЕС, която се избира пряко от гражданите, Европейският парламент следва да получи право на законодателна инициатива. Част от членовете на ЕП следва да бъдат избирани от общи европейски транснационални листи, което ще позволи на гражданите да гласуват за кандидати, които представляват целия ЕС, а не само своите национални и местни избирателни райони. “**

**„Зелените“ ще се борят за прилагането на Хартата на основните права, за включване на всички членове на обществото и защита на правата на уязвимите групи и малцинствата. Това включва борба за равни права на жените, етническите малцинства, включително ромите, хората с увреждания, религиозните и сексуалните малцинства, както и борба за социални и граждански права. “**

**„Зелените“ настояват за пълна прозрачност на всички, които участват в процесите на взимане на решения в ЕС. Това означава да се заеме твърда позиция срещу корупцията на всички нива. Самият ЕС трябва да бъде по-отговорен пред обществото. Време е да отворим запечатаните досиета и затворените врати. “**

**„Европейският съюз трябва да даде пример със своята ангажираност към останалата част на света... Ние сме за Европейски съюз, който да поощрява демокрацията и правата на човека, като насърчава плуралистичното гражданско общество в целия свят. **Правата на човека не трябва да бъдат жертвани в името на икономическия интерес.** “**

Манифест на Европейската зелена партия за изборите за Европейски парламент през 2009 г.: Зелен нов договор за Европа. 2 – 8 с. <http://europeangreens.eu/content/egp-manifesto> 15.06.2013 г.

6. What's next for Europe? More union for the EU ; Resolution of the Council of the European Green Party, 17<sup>th</sup> Council Meeting , Athens, November 2012. [http://europeangreens.eu/athens2012/whats\\_next\\_for\\_europe](http://europeangreens.eu/athens2012/whats_next_for_europe)

15.06.2013 г.

## ЛИТЕРАТУРА

Brunnengräber, A. Klein, A.; Walk, H. (Hrsg.) (2005). *NGOs im Prozess der Globalisierung*.

Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Dobson A. (1992). *Green Political Thought. An Introduction*. London and New York: Routledge

Doherty B. & De Geus M. (1996). *Democracy and Green Political Thought*.

- Sustainability, rights and citizenship*. London and New York: Routledge
- Hix S., Nouru G., Abduli G.(2007). *Democratic Politics in the European Parliament*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jänecke M. & Jacob K. (Eds.) (2006). *Environmental Governance in Global Perspective. New Approaches to Ecological Modernisation*. Berlin: Freie Universität Berlin.
- Judge D. & Earnshaw D. (2008). *The European Parliament*. New York: Palgrave Macmillan.
- Mulvaney D. (Gen. Ed.), Robbins P. (Series Ed.) (2011). *Green Politics, an A-to-Z Guide*. Los Angeles: SAGE Publications, Inc.
- O'Hear A. (Ed.) (2011). *Philosophy and the Environment*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Robbins P. (1998). *Political Ecology. A Critical Introduction*. Oxford: Blackwell Publishing.

## GREEN PARTIES AND MOVEMENTS IN UNITED EUROPE

**Abstract.** This article presents the development and values of green parties and movements in Europe in the context of the worldwide awareness of the dangers for the human kind, rising from the spreading of the ecological crisis. The differences between the political priorities of the Greens in Western and Eastern Europe are marked, as well as the necessity of social-democratization of the ecological policies in Bulgaria.

**Vasil Kadrinov, PhD student**

✉ Sofia University „St. Kliment Ohridski“  
15, Tsar Osvoboditel Blvd.  
1504, Sofia, Bulgaria  
E-mail: vkadrinov@gmail.com